

Князь Т.М. Психолінгвістичний аспект вивчення фразеологізмів української мови. V Міждисциплінарні гуманітарні читання: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. С.123-125.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тетяна Князь

кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовних дисциплін

Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва

knyaz_tm@ukr.net

Сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються активним зверненням до антропоцентричної парадигми. Особливого значення у світлі цього набувають питання вивчення взаємозв'язку мови й мислення, мови й культури, мови й суспільства, мови й психіки.

Фразеологічна система тієї чи тієї мови акумулює в собі важливі світоглядні константи народу – її носія, його національно-культурні цінності, формовані протягом тривалого періоду розвитку, тому постійно перебуває у полі зору дослідників (М. В. Жуйкова, О. О. Залевська, О. С. Кубрякова, Д. О. Леонт'єв, К. І. Мізін, О. П. Левченко, О. О. Селіванова та ін.) різних лінгвістичних напрямів: когнітивної лінгвістики, етнолінгвістики, культурології, соціолінгвістики, психолінгвістики.

Виявлення національно-культурної специфіки фразеологічних одиниць (ФО) тісно переплітається з проблемами дослідження людської свідомості, сприйняття світу й способів його усвідомлення, віддзеркалених у мові. Саме тому психолінгвістичний аспект дослідження фразеологізмів орієнтований на вивчення вербальної та невербальної поведінки, свідомості, характерної для певного етносу. Важливим аргументом на користь актуалізації при сприйнятті ФО її символічної семантики є психолінгвістичні асоціативні експерименти, результати яких представлені в Українському асоціативному словнику.

Асоціативні дані уможливають досягнути особливості як національного,

так і індивідуального менталітету, характеру, культури, свідомості. Тісний зв'язок фразеології із психікою людини й реаліями національної культури допомагають розширити межі «культурної пам'яті». Уміння бачити, адекватно розуміти й відповідно оцінювати словесні формули – шлях до пізнання «духу народу» через його мову.

В українській мові фіксуємо ФО зі словом-компонентом **хліб**, які називають стан заможності: ФО **жити [собі] та (і) хліб жувати; [і] хліб і до хліба; хліб з маслом**; бідності: **жити на сухому хлібі; їсти сухий хліб; ділити хліб [і сіль] (хліб-сіль); перебиватися з хліба на воду**; передають інформацію про засоби, здобуті власними зусиллями: **заробляти [на] хліб (шматок хліба); добувати хліб [свій] (хліба); на свої хлібах (бути)** та ін.

Для українців, як і для інших слов'ян, хліб символізує рівень добробуту, багатства, здоров'я. В. В. Жайворонок звертає увагу на те, що хліб – це Божий дар; він має обрядове значення – при сватанні, заручинах, батьківському благословенні на шлюб, при новосіллі тощо; символ щастя, розмноження, згоди, багатства; найголовніша їжа¹.

Для обґрунтування наведеної інформації розглянемо асоціації на слово **хліб**, які виникають у свідомості українців. Перша частина Українського асоціативного словника організована за принципом «від стимулу – до реакції», де кожна стаття являє собою асоціативне поле пов'язаних зі стимулом слів. Стимул **хліб** зафіксований з такими показниками: загальна кількість реакцій, викликаних цим стимулом 224, перші реакції – **голод, багатство, як засіб існування, їжа**².

Отже, українці образ хліба усвідомлюють як своєрідний код національної культури, що є символом бідності, добробуту. Фразеологізми зі словом-компонентом **хліб** передають стереотипну інформацію про забезпеченість, бідність, про засоби, необхідні для існування.

¹ В. В. Жайворонок, «Хліб і вода», Київ, 2004.

² Український асоціативний словник, Київ, 2004.

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник. – К. : Довіра, 2006. – С.618.
2. Мартінек С. Український асоціативний словник: [у 2 т.]. – Т.1.: Від стимулу до реакції. – [2-ге вид. стер.]. – Львів: ПАІС, 2008. – С. 329.